

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Manevi Baypas Ölçeği'nin Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri*

The Psychometric Properties of the Spiritual Bypass Scale's Turkish Form

Figen Kasapoğlu**

Abstract: Spiritual bypassing is the propensity to avoid emotional discomfort and pain by practicing spiritual beliefs and practices. Some people in Turkey may choose to use religious and spiritual coping to avoid dealing with psychological difficulties, known as spiritual bypass. Since its development, the Spiritual Bypass Scale-13 has been studied in various cultural groups. Spiritual Bypass Scale-13 has two subscales: Spiritualization and Psychological Avoidance. The Spiritual Bypass Scale-13 was developed to assess the two main components of spiritual bypass—avoidance and spiritualising. The purpose of this study is to translate Spiritual Bypass Scale-13 into Turkish and to examine its psychometric properties. Participating adults (N = 240) completed the Turkish translated version of the scale and demographic items. The confirmatory factor analysis results supported a two-factor model consisting of psychological avoidance and spiritualising factors. Second-order factor model that explained both psychological avoidance and spiritualising also fit well. According to the results of the validity of the known groups, Spiritualization was negatively related to being a woman and level of education; Psychological avoidance and total score are positively related to being religious. Within the scope of reliability analysis, the internal consistency coefficient of the scale showed that the scale was reliable. This study presented the first psychometric evidence in Turkey.

Structured Abstract: According to Pew's 2019 research, (Pew Research Center, 2019), 89% of people living in Türkiye stated belief in God and worship to play an important role in their lives. Despite spirituality being important to Turkish people, the concept of spiritual bypass has not yet been studied in Türkiye. Spiritual bypass was first studied as a term in the 1980s and is the tendency to avoid emotional discomfort and pain through spiritual beliefs and practices (Welwood, 2000). Spiritual bypass is considered a preventative function in essence and can be an adaptive short-term coping strategy. However, problems can arise when spiritual bypass becomes a chronic long-term strategy (American Counseling Association [ACA], 2015). The need to control others and oneself, binary thinking, shame, spiritual narcissism, spiritual obsession, fear, high tolerance for inappropriate behavior, addiction, ego inflation, blind faith in charismatic leaders, spiritual materialism, developmental stagnation, and evasion of personal responsibility are some potential negative effects of spiritual bypass (Cashwell et al., 2007; Welwood, 2000). Mental health professionals sometimes face this situation with their clients. Fox et al. (2017) developed the Spiritual Bypass Scale-13 (SBS-13) to enable the empirical study of this construct in psychological counseling settings. SBS-13 has also been tested cross-culturally. It can be observed that the Spiritual Bypass Scale has undergone validity and reliability investigations in Korea, Brazil,

* Araştırmanın yapılabilmesi için İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır (Karar No: 2022/02-2).

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

Corresponding Author: Asst. Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of Education, Department of Education Sciences.

ORCID 0000-0002-4070-960X

figenkasapoglu.721@gmail.com

Cite as/ Atıf: Kasapoğlu, F. (2023). Manevi Baypas Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Turkish Studies*, 18(3), 1185-1195. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.69317>

Received/Geliş: 08 April/Nisan 2023

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 25 September/Eylül 2023

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

Published/Yayın: 30 September/Eylül 2023

Honduras, India, and Spain. The current study aims to adapt the SBS-13 to Turkish and to examine its psychometric properties in Turkish culture.

The research study group is comprised of 240 adults (207 female, 33 male). Permission for adapting the SBS-13 was obtained by contacting Jesse Fox, the corresponding author, via e-mail. Afterward, the author of the current study established a translation team comprised of two independent translators whose mother tongue is Turkish, who are fluent in both Turkish and English, and who are also tasked with being active translators. During the translation process, the author collaborated with the translation team to create the Turkish version of the scale. The emphasis in translation is on conceptual and cultural equivalence (World Health Organization [WHO], 2022).

Approval was obtained from the Scientific Research and Publication Ethics Committee of İstanbul 29 Mayıs University (Decision #2022/02-2 in order to be able to perform the research, and the data were collected in February and May, 2022. The data were obtained using Google Forms and face-to-face applications. When analyzing the scale items, the confirmatory factor analysis (CFA) was performed by removing Item 1 from the scale, as the item-total correlation had been less than .30 and Cronbach's alpha value increased upon deleting the item.

First-level CFA was performed on the two-factor structure, consistent with the original scale. According to the analysis results, the fit values of the two-factor structure were determined to not be at an acceptable level, (χ^2 312.966, $sd = 53$, $p = .000$), $\chi^2 / sd = 5.91$, RMSEA = .14, GFI = .79, CFI = .77. The model's modification indices were examined, and Item 13 was seen to have been cross-loaded onto both factors. This is why Item 13 was deleted. When examining the fit values after the modifications, the two-factor structure consisting of a total of 11 items (8 items in Psychological Avoidance and 3 items in Spiritualization) were determined to provide acceptable results, (χ^2 93.754, $sd = 39$, $p = .000$), $\chi^2 / sd = 2.404$, RMSEA = .077, GFI = .93, CFI = .95, SRMR = .08.

The validity of the Spiritual Bypass Scale's known groups was examined. A few expected correlations emerged: Spiritualization is negatively associated with being female ($r_{bp} = -0.13$) and education level ($r_{bp} = -0.21$). Psychological Avoidance and overall score are positively associated with being religious ($r_{bp} = 0.19$ and $r_{bp} = 0.17$, respectively). Cronbach's alphas for the overall score and for the sub-dimensions of Psychological Avoidance and Spiritualization are .84, .85, and .75, respectively. These results can be taken as evidence of the SBS-13 generalizability from English to Turkish. However, one should note that the existing findings will need to be replicated.

This study has some significant limitations. Firstly, the number of male participants was quite small compared to the number of female participants. Secondly, no convergent and discriminant validity or test-retest reliability analyses were performed for the scale. conducting these analyses in future research will be beneficial. Lastly, caution should be taken with regard to Items 1 and 13, which were omitted from this study. Future research can be suggested to elucidate upon the vale these items might add to the 11-item model tested in the current study.

Keywords: Counseling, spirituality, spiritual bypass, crosscultural measurement validation, Türkiye

Öz: Günümüzde psikolojik danışmanlar, danışanların maneviyatını fiziksel ve zihinsel sağlıklarını iyileştirmek için potansiyel kaynak olarak görmeye başlamıştır. Psikolojik danışma uygulamalarında ve değerlendirme sürecinde danışanların manevi boyutuyla çalışırken ortaya çıkması çok olası bir olgu vardır. Bu olgu, manevi baypastır. Manevi baypas kavramını ampirik olarak çalışabilmek için geliştirilen Manevi Baypas Ölçeği çeşitli kültürel gruplarda incelenmiştir. Orijinal Manevi Baypas Ölçeği, 13 maddeden oluşan dörtlü Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin “psikolojik kaçınma” ve “manevileştirme” olmak üzere iki alt faktörü vardır. Bu çalışmanın amacı Manevi Baypas Ölçeği’ni Türkçeye çevirmek ve psikometrik özelliklerini incelemektir. Çalışmaya 240 yetişkin birey (207 kadın, 33 erkek) katılmıştır. Ölçeğin uyarlama sürecinde önce madde analizi yapılmıştır. Daha sonra birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, “psikolojik kaçınma” ve “manevileştirme” faktörlerinden oluşan iki faktörlü modeli desteklemiştir. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde modelin uyumu birinci modelle paralel ve kabul edilebilir düzeyde sonuçlar vermiştir. Bilinen gruplar geçerliliği analizi sonucuna göre, “manevileştirme” faktörü, kadın olmak ve üniversite mezunu olmak ile negatif yönde; “psikolojik kaçınma”

faktörü ve manevi baypas toplam puanı, dindar olmak ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Güvenirlik analizi kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir. Geçerlik ve Güvenirlik analizleri sonucunda, ölçek 11 madde ve iki faktör olarak şekillenmiştir. Bu çalışma, belirli sınırlılıklar çerçevesinde, ölçeğe dair Türkiye'deki ilk psikometrik kanıtları sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışma, maneviyat, manevi baypas, kültürler arası ölçüm geçerliliği, Türkiye

Giriş

Maneviyat, kişilik gelişiminin ayrılmaz bir parçası ve yaşamın önemli bir yönü (Sperry & Shafranske, 2005) olarak psikolojik danışma literatüründe yerini almaya başlamıştır. Maneviyat, yararlı bir destek kaynağı olabileceği gibi sıkıntıların sebebi de olabilmektedir (Ano & Pargament, 2013; Barnett, 2016; Pargament, 2011). Araştırmalar maneviyat ile fiziksel ve ruh sağlığı arasındaki pozitif ilişkiyi belgelemiştir (Brown vd., 2013; Koenig, 2012). Bununla birlikte maneviyatın potansiyel olumsuz etkilerine işaret eden araştırmalar da vardır (Aten & Leach, 2009). Bazı bireyler psikolojik zorluklarla uğraşmamak için manevi hayatını işlevsiz bir şekilde kullanabilmektedir ve bu durum literatüre manevi baypas olarak geçmiştir (ACA, 2015; Picciotto vd., 2018). Whitfield'e (2003) göre manevi baypas, bireyin doğrudan manevi düzleme atlayarak psikolojik düzlemde yapılması gereken işlerden kaçınmaya çalıştığı bir durumu ifade eder. Çoğu durumda mutlaka sağlıklı veya sağlıklı bir maneviyatın olmadığı anlaşılmaktadır. Ortaya çıkan zihinsel ve fiziksel sağlık sonuçları, insanların maneviyatlarını nasıl içselleştirdikleri, yorumladıkları, anlam çıkardıkları ve kullandıklarıyla ilişkili görünmektedir (Aten & Leach, 2009).

Pew'in 2019 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de yaşayanların yüzde 89'u Tanrı inancının ve ibadetin hayatlarında önemli rol oynadığını belirtmiştir (Pew Research, 2019). Maneviyat Türk halkı için önemli olmasına rağmen, manevi baypas kavramı Türkiye'de henüz incelenmemiştir. İlk olarak 1980'lerde tartışılan manevi baypas, manevi inanç ve pratiklerle duygusal rahatsızlık ve acıdan kaçınma eğilimidir (Welwood, 2000). Manevi baypas, bir kişi psikolojik yaraları bilişsel, fiziksel, duygusal ve kişilerarası düzeyde çalışmaktan kaçınıp yalnızca manevi düzeyde iyileştirmeye çalıştığında ortaya çıkmaktadır (Cashwell vd., 2007; Fox vd., 2017). Manevi baypas özünde bir önleme işlevi görmekte ve kısa vadede uyum sağlayıcı bir başa çıkma stratejisi olabilmektedir. Ancak uzun vadeli ve kronik bir strateji haline geldiğinde sorunlar ortaya çıkabilmektedir (ACA, 2015). Manevi baypasın olası olumsuz sonuçları arasında, başkalarını ve kendini kontrol etme ihtiyacı, ikili düşünme, utanç, manevi saplantı, korku, uygunsuz davranışa karşı yüksek tolerans, bağımlılık, ego şişmesi, karizmatik liderlere körü körüne inanç, manevi materyalizm, gelişimsel duraklama ve kişisel sorumluluktan kaçma sayılabilir (Cashwell vd., 2007; Welwood, 2000). Ruh sağlığı uzmanları danışanlarıyla zaman zaman bu durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ancak bu konuyla ilgili literatür ve deneysel çalışmalar sınırlıdır (Picciotto vd., 2018). Bu sebeplerle Fox ve arkadaşları (2017), psikolojik danışma ortamlarında bu yapının ampirik olarak çalışılmasını sağlamak için Manevi Baypas Ölçeği'ni (*Spiritual Bypass Scale-13*) geliştirmiştir.

Manevi Baypas Ölçeği'nin (MBÖ) Kısa Tarihçesi

Fox ve arkadaşları (2017) manevi baypası, “zor duygulardan veya deneyimlerden kaçınmanın veya bunları atlamanın bir yolunu yaratan, psikolojik ihtiyaçlara karşı manevi inançları, duyguları veya deneyimleri ayrıcalık veya abartma eğilimi tarafından geliştirilen savunmacı psikolojik bir duruş” olarak tanımlamıştır (s. 2). Bu sürece dahil olan insanlar muhtemelen psikolojik problem çözme gibi daha somut stratejiler geliştirmek yerine manevi yollarla çözümler arama eğilimine sahiptirler. Bu nedenle bu ölçme aracındaki öğeler, bir kişinin daha temel psikolojik inançlar veya deneyimler yerine manevi inançlara veya deneyimlere abartılı bir önem verme eğilimini yakalamak için yapılandırılmıştır. Ölçek, araştırma konularına sunulduğunda, potansiyel

beklenti etkilerini veya talep özelliklerini azaltmak için “günlük yaşamda maneviyat” olarak adlandırılmıştır.

MBÖ’nün açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, iki faktör ortaya çıkmıştır. Birinci faktör olan “psikolojik kaçınma” (*psychological avoidance*), zor duygulardan kaçınma eğilimini ve manevi araçları kullanma deneyimini temsil eder. İkinci faktör olan “manevileştirme” (*spiritualizing*), zor deneyimlere karşı manevi açıklamaları aşırı vurgulama eğilimini temsil eder. Manevileştirme, insanlar günlük aktivitelerin veya dünyevi şeylerin anlamını abarttığında, manevi veya kutsal çağrışımlar atfettiklerinde ve yaşam olaylarının olumlu yönlerini abartırken, kendilerinin veya koşulların olumsuz yönlerini kabul etmeyi reddettiklerinde ortaya çıkar (Picciotto & Fox, 2017). Bu tür bir düşünce, ihtiyaçları ilahi müdahale ile karşılanacağı için bireyi her türlü sorumluluktan kurtarır (Motiño vd., 2021). Bu iki faktör, manevi baypas adı verilen daha geniş bir psikolojik alanı temsil eder (Fox vd., 2017).

MBÖ kültürler arası test edilmektedir. Ölçeği, Picciotto ve arkadaşları (2018) Brezilya Portekizcesine, Motiño ve arkadaşları (2021) İspanyolca’ya, Taylor ve arkadaşları (2021) Korece’ye uyarlamıştır. Benzer şekilde, Toussaint ve arkadaşları (2020), İngilizce konuşan Hintli lisansüstü öğrenci örneğinde ölçeğin güvenilirliğini ve geçerliliğini incelemiştir.

Mevcut Çalışma

MBÖ’nün Kore, Brezilya, Honduras, Hindistan ve İspanya’da geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğin çeşitli popülasyonlarda kültürel geçerliliğini daha fazla test etme zorunluluğunun olduğu söylenebilir. Ölçek uyarlaması, kullananlar için hem zaman tasarrufu sağlamakta hem de toplanan verilerin genelleme yeteneğini arttırabilmektedir. Ayrıca ölçüm yapılan toplumlar arasında benzerlik ve farklılıkların araştırılmasına olanak tanımaktadır. Ölçek uyarlaması, çok kültürlü ve çok merkezli araştırmaların yapılmasına olanak tanıyacağı için araştırmacıların uluslararası iş birliklerine de katkı sağlayabilmektedir. Bu nedenlerle mevcut çalışmanın amacı MBÖ’yü Türkçe’ye uyarlamaktır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu uygun ve ulaşılabilir (Gravetter & Forzano, 2012) yetişkin bireylerden oluşmuştur. Araştırmanın katılımcıları 18 ile 57 yaş aralığında (Ort. = 30.84, SS = 9.11) olup, 207 kadın ve 33 erkek (sırasıyla %86, %14) olmak üzere 240 bireyden oluşmuştur. Katılımcıların %20’si (n=48) lise, %80’i (n=192) üniversite mezunudur. Katılımcıların %51’i (n=123) bekar, %49’u (n=117) evlidir. Katılımcıların %70’i dindar olduğunu (n=169), %30’u ise dindar olmadığını (n=71) bildirmiştir.

Veri Toplama Aracı

Orijinal Ölçek: Spiritual Bypass Scale-13 (SBS-13): Fox ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen ölçek, birbiriyle ilişkili iki faktörden oluşan 13 maddelik bir ölçme aracıdır. Açıklayıcı faktör analizinde “psikolojik kaçınma” faktörü, maddelerin varyansının %42’sini, “manevileştirme” faktörü ise maddelerin varyansının %9’unu açıklamıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum indeksi değerleri $X^2(62, N = 313) = 232.47, p < .001$; CMIN/df = 3.75; CFI = .94, SRMR = .05, RMSEA = .09 olarak bulunmuştur. Güvenirlik analizinde, Cronbach Alfa katsayıları toplam puan için .85; psikolojik kaçınma için .82; manevileştirme için .75 olarak hesaplanmıştır. Puanlaması (1) kesinlikle katılmıyorum ile (4) kesinlikle katılıyorum arasında değişen dörtlü Likert Tipi bir ölçektir. Puanlamada 1. Madde ters puanlanmaktadır. Daha yüksek puanlar daha yüksek derecelerde manevi baypası yansıtmaktadır (Fox vd., 2017).

Yakınsak ve Ayırt Edici Geçerliliği: Manevi baypas anksiyete ile pozitif ilişkili ($r = .12, p < .05$), psikolojik kaçınma faktörü depresyon ile negatif ilişkili ($r = -.13, p < .05$) ve manevileştirme

faktörü hem stres ($r = .14$, $p < .05$) hem de anksiyete ile pozitif ilişkili ($r = .24$, $p < .01$) bulunmuştur (Fox vd., 2017).

Ölçeği Uyarlama Süreci

SBÖ-13'ün uyarlama çalışması yapılırken Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2022) önerdiği adımlar takip edilmiştir: Çeviri, semantik (anlamsal) açıklamalar, uzman görüşü, geri çeviri, pilot uygulama ve bilişsel inceleme ve son versiyonun elde edilmesi. Bu süreçte ilk olarak, sorumlu yazar Jesse Fox ile e-posta yoluyla iletişim kurularak izin alınmıştır. Ardından yazar, anadili Türkçe olan hem İngilizce hem de Türkçe dillerini akıcı olarak konuşabilen ve ayrıca aktif tercüman olarak görev yapan iki bağımsız çevirmenden oluşan bir çeviri ekibi kurmuştur. Çeviri sürecinde, yazar ve çeviri ekibi ölçeğin Türkçe versiyonunu oluşturmak için iş birliği yapmıştır. Çeviride, vurgu kavramsal ve kültürel eşdeğerlik üzerine olmuştur (WHO, 2022). Daha sonra, Türk dili edebiyatında uzman iki akademisyen maddelerin dilsel açıklığını ve anlamını değerlendirmiştir. Önerilen düzenlemeler yapılmıştır. Çevirideki yetersiz ifadeleri/ kavramları tanımlamak ve çözmek için uzman görüşü alınmıştır (WHO, 2022). On uzmandan alınan görüşler arasındaki uyum yüzdesi ile Kapsam Geçerlilik İndeksi (Content Validity Index-CVI) hesaplanmıştır. Uzmanlardan gelen yanıtlara göre her bir maddenin %80 ve üzerinde 3 ve 4 puan alması CVI skorunun iyi olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Esin, 2014). Uzman görüşünden geçen ölçeğin geri çevirisini psikolojik danışmanlık ve maneviyat konusunda iki dil bilen bir uzman ve ölçek hakkında daha önceden bilgisi olmayan başka bir çevirmen yapmıştır. Geri çeviri tamamlandıktan sonra araştırmacı geri çeviri ile orijinal ölçek arasındaki farkları belirlemek için iki sürümü karşılaştırmıştır. Ölçeğin tek bir nihai versiyonuna ulaşmak için anlamdaki kaymaları yansıtan tutarsızlıklar ekip tartışması yoluyla çözülmüştür. Daha sonra 30 kişiye soruların anlaşılabilirliğine yönelik bir ön uygulama yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın yapılabilmesi için İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır (Karar No: 2022/02-2). Veriler 2022 yılında Şubat - Mayıs aylarında toplanmıştır. Veriler Google Formlar aracılığıyla ve yüz yüze uygulamalarla elde edilmiştir. Uygulama formunda araştırmanın amacı ve verilerin gizliliği ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Veri toplama araçları gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen yetişkinlere uygulanmıştır.

Toplanan verilerin analizinde, öncelikle standartlaştırılmış z değerleri incelenerek uç değerler veriden çıkartılmıştır. Normallik dağılımları, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve madde analizi yapılmıştır. Ardından ölçeğin yapı geçerliğini incelemek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı modellerde, kabul edilebilir model uyumu ile ilgili olarak Hu ve Bentler (1999) ve Kline (2016) tarafından sunulan yönergeler izlenmiştir: $CFI \geq .95$, $SRMR \leq .09$ ve $RMSEA \leq .08$. Güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach Alfa katsayısı, düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Ayrıca bilinen gruplar geçerliliği incelenmiştir. Bilinen gruplar geçerliliği, bir ölçeğin belirli bir yapı üzerinde farklılık gösterdiği bilinen grupları ayırt etme derecesini ifade eder (Streiner vd., 2015'ten aktaran, Taylor vd., 2021). Önceki araştırmalar, manevi baypas faktörleri ile yaş, cinsiyet, dini bağlılık ve eğitim düzeyi arasında önemli ilişkiler bulmuştur (Fox vd., 2017, 2020; Picciotto vd., 2018; Taylor vd., 2021; Toussaint vd., 2020). Bilinen gruplar geçerliğinde, değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson r ve nokta-çift serili korelasyon (rpb) kullanılarak analiz edilmiştir. İlgili literatür, nokta-çift serili korelasyon hesaplamasının, değişkenlerden birinin iki kategoriye sahip olduğu durumlarda kullanılan Pearson Momentler Çarpımı korelasyonunun özel bir durumu olduğunu belirtmektedir (örneğin, cinsiyet; Field, 2009). Analizler SPSS 25.0 ve AMOS'ta yapılmış ve istatistiksel anlamlılık $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Tanımlayıcı İstatistikler ve Madde Analizi

Manevi Baypas Ölçeği (MBÖ) maddelerine ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmıştır. Basıklık katsayıları -.81 ile .77 arasında ve çarpıklık katsayıları -.76 ile .67 arasında değişmektedir. Bu sonuçlar verilerin normal dağıldığına işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .82'dir. Ölçeğe ilişkin madde analizinde, ölçekte yer alan ifadelerin düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin tümünün sınır değer olan 0.30'dan yüksek olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2018). Ancak 1. Madde -.33 değer almıştır. Ölçekten madde silinmesi halinde Cronbach alfa değeri bulgularına bakılmış ve 1. Maddenin silinmesi halinde Cronbach Alfa değerinin .82'den .86'ya yükseleceği tespit edilmiştir. Bu nedenlerle 1. Madde ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra, geriye kalan 12 madde ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğe ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve madde analizi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Ölçek Maddelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler ve Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	$\bar{X}$	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	MTK	MSCA	Cronbach Alpha
MB1	1.88	.668	.477	.511	-.329	.855	.816
MB2	3.22	.724	-.762	.589	.476	.802	
MB3	3.44	.610	-.608	-.557	.562	.797	
MB4	3.46	.612	-.697	-.471	.438	.805	
MB5	2.68	.866	.030	-.808	.573	.793	
MB6	2.97	.767	-.468	-.020	.438	.805	
MB7	2.84	.757	-.200	-.352	.592	.792	
MB8	2.58	.744	.172	-.395	.647	.787	
MB9	2.55	.763	.314	-.452	.650	.787	
MB10	2.00	.765	.607	.336	.428	.806	
MB11	2.14	.717	.672	.768	.414	.807	
MB12	2.36	.730	.032	-.291	.493	.800	
MB13	2.65	.760	.100	-.492	.541	.796	

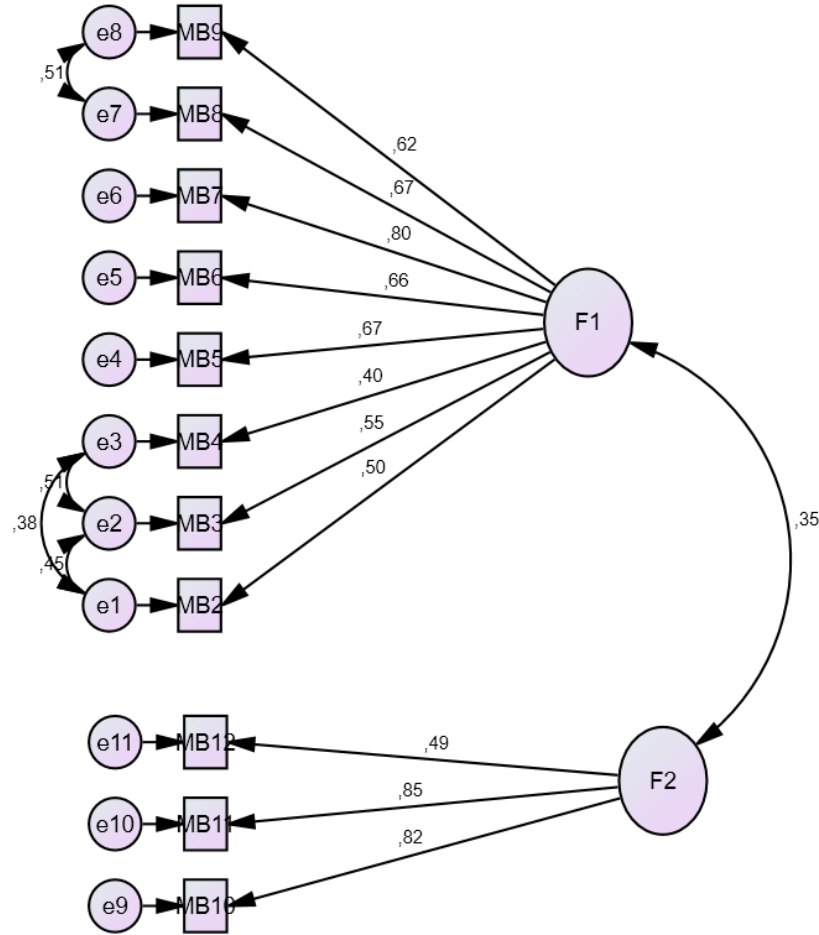
Not: MTK= Madde Toplam Korelasyonu, MSCA = Madde Silindiğinde Cronbach Alpha.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Orijinal ölçekle tutarlı olarak iki faktörlü yapıya birinci düzey DFA yapılmıştır. Analiz sonucuna göre, iki faktörlü yapının uyum değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olmadığı saptanmıştır, (χ^2 312.966, sd = 53, p = .000), χ^2 / sd = 5.91, RMSEA = .14, GFI = .79, CFI = .77. Modelin modifikasyon indisleri incelenmiş ve 13. Maddenin her iki faktör üzerinde çapraz yüklendiği görülmüştür. Bu yüzden 13. Madde silinmiştir. Ayrıca 2. ve 3., 3. ve 4., 2. ve 4., 8. ve 9. maddeler arasında tek tek modifikasyonlar yaparak analizler yenilenmiştir. Modifikasyonlar sonrası uyum değerleri incelendiğinde, “Psikolojik Kaçınma” 8 madde ve “Manevileştirme” 3 madde olmak üzere toplam 11 maddeden oluşan iki faktörlü yapının kabul edilebilir sonuç verdiği tespit edilmiştir, (χ^2 93.754, sd = 39, p = .000), χ^2 / sd = 2.404, RMSEA = .077, GFI = .93, CFI = .95, SRMR = .08.

Fox ve diğerleri (2017) SBS-13 ile ilgili ikinci düzey DFA da yapmıştır. Bu çalışmada da birinci düzey faktörlerinin her ikisinin de [Psikolojik Kaçınma (standartlaştırılmış yük = .76) ve Manevileştirme (standartlaştırılmış yük = .45)] ikinci düzey toplam Manevi Baypas faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı standartlaştırılmış yüklere sahip olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci düzey

modelin uyumu birinci dereceden modelle paralel ve kabul edilebilir düzeydedir, (χ^2 93.754, sd = 39, $p = .000$), χ^2 /sd = 2.404, RMSEA = .077, GFI = .93, CFI = .95, SRMR = .08. İki faktörlü modelin yol diyagramı Şekil 1'de sunulmuştur.

CMIN=93,754;DF=39;CMIN/DF=2,404;P=,000;RMSEA=,077;CFI=,947;GFI=,934

Şekil 1: MBÖ'nün Faktör Yüklerini Gösterir Yol Diyagramı

Not: F1= Psikolojik Kaçınma F2 = Manevileştirme

Şekil 1'de görüldüğü üzere, ölçeğin standartlaştırılmış faktör yükleri .40 ile .85 arasında değişmektedir ($p < .001$).

Güvenirlilik Analizleri

Güvenirlilik analizleri kapsamında düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach Alfa katsayısı incelenmiştir. Madde-toplam korelasyonları Psikolojik Kaçınma, Manevileştirme ve toplam puan için sırasıyla .49-.66, .43-.67 ve .38-.65 arasında değişmektedir. Psikolojik Kaçınma, Manevileştirme ve toplam puan için alfa katsayısı sırasıyla .85, .75 ve .84'tür (Tablo 2).

Tablo 2: MBÖ'nün Düzeltilmiş Madde-Toplam Puan Korelasyon ve Cronbach Alfa Değerleri

Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu
<i>Psikolojik Kaçınma (Cronbach Alfa = .85)</i>	
2. Duygusal acı hissettiğimde, yapmak istediğim ilk şey dua etmek veya meditasyon yapmaktır.	.561
3. Acı çektiğimde, Allah'ın beni bundan kurtaracağına inanırım.	.621
4. Benim veya başkalarının başına kötü bir şey geldiğinde "Allah büyüktür" derim.	.493
5. Benim için manevi rehberlik arayışı bir psikoloji uzmanından yardım istemekten daha önemlidir.	.597
6. Zorluklarla karşılaştığımda sorunlarımın manevi kaynağını ele almanın en önemli şey olduğuna inanırım.	.580
7. Duygusal sorunları manevi ilerleme ile çözmenin daha tercih edilebilir olduğuna inanırım.	.655
8. Manevi uyanış benim için duygusal olarak sağlam hissetmekten daha önemlidir.	.638
9. Birinin maneviyatını iyileştirmenin, duygularını iyileştirmekten daha öncelikli olduğuna inanırım.	.585
<i>Manevileştirme (Cronbach Alfa = .75)</i>	
10. Tanıdığım birinin başı dertteyse, bu durumun o kişinin manevi açıdan yanlış bir şey yapmış olmasından kaynaklandığına inanırım.	.644
11. Tanıdığım biri sıkıntı yaşadığında, bunun manevi kriz/baskıdan kaynaklandığına inanırım.	.667
12. Birisi benimle yüzleştiğinde, benimle yüzleşmesinin arkasında yatan manevi motivasyonlarını fazlaca analiz ederim.	.427
<i>Toplam (Cronbach Alfa = .84)</i>	

Bilinen Gruplar Geçerliliği

MBÖ'nün psikometrik özelliklerini değerlendirmede ayrıca bilinen grupların geçerliliği incelenmiştir. Bilinen gruplar geçerlilik analizinin sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Bilinen Gruplar Geçerlilik Katsayıları

Demografik Bilgiler	Manevi Baypas Ölçeği		Toplam Puan
	Psikolojik Kaçınma	Manevileştirme	
Yaş	.100	.047	.098
Kadın	-.036	-.128*	-.075
Eğitim	-.054	-.205**	-.117
Dindar olmak	.188**	.058	.174**

* $p < .05$, ** $p < .01$.

Tablo 3 incelendiğinde, birkaç beklenen korelasyon ortaya çıkmıştır: Manevileştirme ile kadın olmak ($r_{bp} = -.13$) ve üniversite mezunu olmak ($r_{bp} = -.21$) arasında negatif yönde ilişki; manevi baypas toplam puanı ve psikolojik kaçınma ile dindar olmak arasında pozitif yönde ilişki vardır (sırasıyla $r_{bp} = .19$, $r_{bp} = .17$).

Analizin son adımında, tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Bu kapsamda, alt ölçekler ve toplam puanlar için ortalamalar ve standart sapmalar incelenmiştir. Sonuç olarak, psikolojik kaçınma için Ort. = 23.78 (Ss = 4.11), manevileştirme için Ort. = 6.51 (Ss = 1.80) ve toplam ölçek puanı Ort. = 30.30 (Ss = 5.05) olarak hesaplanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Fox ve arkadaşlarının (2017) geliştirdiği SBS-13'ün Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Sonuçlar yeni bir dil ve kültürde SBS-13'ün faktör yapısına, bilinen gruplar geçerliliğine ve iç güvenilirliğine dair önemli kanıtlar sağlamıştır. Ölçeğe ilişkin yapılan madde analizinde 1. Madde olan “*Manevi yaşamım duygularımı dolu dolu hissetmeme yardımcı olur.*” ifadesi .30'dan düşük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Türk halkında bu madde işlememiştir. Ardından geriye kalan 12 madde ile DFA yapılmıştır. Analizde 13. Madde olan “*Hayatla ilgili bir zorluk yaşadığımda, her zaman manevi veya dini konularda bilgisi olan birine danışırım.*” ifadesi her iki faktör üzerinde çapraz yüklendiği için ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca gerekli modifikasyonlar yapılmıştır. Böylece “psikolojik kaçınma” faktörü 8 madde ve “manevileştirme” faktörü 3 madde olmak üzere toplam 11 maddeden oluşan iki faktörlü yapı kabul edilebilir uyum göstermiştir. Test edilen modelin bulguları, önceki çalışmalarda bildirilen model uyumları ile benzer sonuçlar vermiştir: DFA sonuçları, CFI = .90 ila .95 ve RMSEA = .06 ila .09; Cronbach Alfa katsayıları .75 ila .87 arasında değişmiştir (Fox vd., 2017; Picciotto vd., 2018; Toussaint vd., 2020).

Uyarlanan MBÖ'nün bilinen gruplar geçerliliği analizinde, kadın olmak ve üniversite mezunu olmak ile manevileştirme faktörü arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Bu sonuçlar önceki çalışmalarla dikkate değer ölçüde uyum göstermiştir (Fox vd., 2017; Picciotto vd., 2018; Taylor vd., 2021; Toussaint vd., 2020). Sözgelimi Taylor ve arkadaşları (2021) çalışmalarında, kadın ve üniversite mezunu olmak ile manevileştirme faktörü arasında negatif bir ilişki; dindar olmak ile psikolojik kaçınma ve manevileştirme faktörleri arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Yüksek manevileştirme puanına sahip kişiler, tipik olarak olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir durumla karşı karşıya kaldıklarında, bunun üstesinden gelmeleri gereken manevi bir sınav olduğunu düşünebilirler. Bu tür bir düşünce, ihtiyaçları ilahi müdahale ile karşılanacağı için bireyi her türlü sorumluluktan kurtarır (Motiño vd., 2021). Bu durumda, kadınların ve üniversite mezunu olanların tersi bir düşünce tarzına daha yatkın olduğu söylenebilir. Diğer bulguya göre, dindar olmak ile psikolojik kaçınma faktörü ve manevi baypas toplam puanı arasında pozitif korelasyon vardır. Buna göre dindar olanların manevi baypas puanları daha yüksektir. Manevi baypas, Allport ve Ross'un (1967) açıkladığı dinin dışsal kullanımına karşılık gelebilir, çünkü dışsal dindarlık daha derin bir anlam arayışı için tasarlanmamıştır ve bunun yerine kişisel kazanç amacıyla kullanılmaktadır (akt., Motiño vd., 2021). Kısaca, bu çalışmada kendini dindar olarak nitelendiren bireylerin dış güdümlü bir dindarlık anlayışına sahip olmaları daha olasıdır. MBÖ'yü uyarlama çalışmasında ortaya çıkan bütün bu sonuçlar, ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye genellenebilirliğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Ancak mevcut bulguların başka çalışmalara tekrarlanması gerektiği dikkate alınmalıdır.

Sınırlamalar ve Gelecekteki Araştırmalar

Bu çalışmada bazı önemli sınırlamalar vardır. İlki, erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla az olmasıdır. İkincisi, ölçeğin yakınsak ve ayırt edici geçerlilik ve test-tekrar test güvenilirliği analizlerinin yapılmamasıdır. Gelecekteki araştırmalarda söz konusu analizlerin yapılması faydalı olacaktır. Ayrıca, ölçekten çıkarılan 1. ve 13. maddelere ilişkin olarak, gelecekteki araştırmalarda bu çalışmanın test ettiği 11 maddelik modele bu maddelerin katabileceği değerleri açıklığa kavuşturmaları önerilebilir. Bu sınırlamalara rağmen, bu çalışma Türkiye'de Manevi Baypas Ölçeği'nin onaylanması için bir başlangıç sunmaktadır. İleride yapılacak çalışmalar, ölçeğin psikometrisinin sürekli geliştirilmesi ve iyileştirilmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca ileride ölçeğin çeşitli psikolojik değişkenlerle (örn., depresyon, kaygı, algılanan sosyal destek, manevi iyi oluş, psikolojik iyi oluş, stresli yaşam olayları vb.) ilişkisi incelenebilir. Bu çalışmaların, ölçeğin Türk halkı için nasıl bir başa çıkma stratejisi olabileceğini, fiziksel ve ruh sağlığı ve aynı zamanda iyilik hali ile ne ölçüde ilgili olabileceğini anlamamıza yardım etmesi umulmaktadır.

Kaynakça

- American Counseling Association. (2015). The ACA encyclopedia of counseling (pp. 517-521). John Wiley & Sons.
- Ano, G. G., & Pargament, K. I. (2013). Predictors of spiritual struggles: An exploratory study. *Mental Health, Religion & Culture*, 16(4), 419-434. <https://doi.org/10.1080/13674676.2012.680434>
- Aten, J. D., & Leach, M. M. (2009). A primer on spirituality and mental health. In J. D. Aten and M. M. Leach (Eds.) *Spirituality and the therapeutic process: A comprehensive resource from intake to termination* (1st ed., pp. 9-14). American Psychological Association
- Barnett, J. E. (2016). Are religion and spirituality of relevance in psychotherapy? *Spirituality in Clinical Practice*, 3(1), 5-9. <https://doi.org/10.1037/scp0000093>
- Brown, D. R., Carney, J. S., Parrish, M. S., & Klem, J. L. (2013). Assessing spirituality: The relationship between spirituality and mental health. *Journal of Spirituality in Mental Health*, 15(2), 107-122. <https://doi.org/10.1080/19349637.2013.776442>
- Cashwell, C. S., Bentley, P. B., & Yarborough, J. P. (2007). The only way out is through: The peril of spiritual bypass. *Counseling and Values*, 51(2), 139-148. <https://doi.org/10.1002/j.2161-007X.2007.tb00071.x>
- Esin, M. N. (2014). Veri toplama yöntem ve araçları, veri toplama araçlarının güvenirlik ve geçerliği. S. Erdoğan, N. Nahcivan ve M. N. Esin (Ed.), *Hemşirelikte araştırma: Süre, uygulama ve kritik içinde* (s.169-192). Nobel Tıp Kitabevleri.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage Publications.
- Fox, J., Cashwell, C. S., & Picciotto, G. (2017). The opiate of the masses: Measuring spiritual bypass and its relationship to spirituality, religion, mindfulness, psychological distress, and personality. *Spirituality in Clinical Practice*, 4(4), 274-287. <https://doi.org/10.1037/scp0000141>
- Fox, J., Picciotto, G., Cashwell, C., Worthington, E. L., Basso, M. J., & Brow-Corrigan, S. E. (2020). Religious commitment, spirituality, and attitudes toward God as related to psychological and medical help-seeking: The role of spiritual bypass. *Spirituality in Clinical Practice*, 7(3), 178-196. <https://doi.org/10.1037/scp0000216>
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Kline, R. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford Press.
- Koenig, H. G. (2012). Religion, spirituality, and health: The research and clinical implications. *International Scholarly Research Network Psychiatry*, 2012(8), 1-33. <https://doi.org/10.5402/2012/278730>
- Motiño, A., Saiz, J., Sánchez-Iglesias, I., Salazar, M., Barsotti, T. J., Goldsby, T. L., Chopra, D., & Mills, P. J. (2021). Cross-cultural analysis of spiritual bypass: A comparison between Spain and Honduras. *Frontiers in Psychology*, 12(658739), 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.658739>
- Pargament, K. I. (2011). *Spiritually integrated psychotherapy: Understanding and addressing the sacred*. The Guilford Press.

- Pew Research Center. (2019). Majorities in emerging economies connect belief in God and morality. https://www.pewresearch.org/global/2020/07/20/the-global-god-divide/pg_2020-07-20_global-religion_0-01/
- Picciotto, G., & Fox, J. (2017). Exploring experts' perspectives on spiritual bypass: A conventional content analysis. *Pastoral Psychology* 67, 65–84. <https://doi.org/10.1007/s11089-017-0796-7>
- Picciotto, G., Fox, J., Cashwell, C. S., & Neto, F. (2018). Spiritual Bypass Scale-Brazilian adaptation: How religious affiliation, age, and gender can predict levels of psychological avoidance and spiritualizing. *Spiritual Psychology and Counseling*, 3(1), 23–46. <https://doi.org/10.12738/spc.2018.1.0034>
- Sperry, L., & Shafranske, E. P. (2005). (Eds.). *Spiritually oriented psychotherapy*. American Psychological Association.
- Taylor, C. S., Fox, J., Worthington, E. L., Toussaint, L., & Cashwell, C. S. (2021). Korean adaptation and confirmatory factor analysis of the Spiritual Bypass Scale-13. *Mental Health, Religion & Culture*, 1-8. <https://doi.org/10.1080/13674676.2021.1977920>
- Toussaint, L., Fox, J., Kamble, S., Worthington, E. L., Jr., Cashwell, C. S., & Picciotto, G. (2020). Initial psychometric properties of the Spiritual Bypass Scale in an Indian college student sample. *Psychology of Religion and Spirituality*, 13(1), 63–66. <https://doi.org/10.1037/rel0000302>
- Welwood, J. (2000). *Toward a psychology of awakening: Buddhism, psychotherapy, and the path of personal and spiritual transformation*. Shambhala Publications.
- World Health Organization (WHO). (2022). Process of translation and adaptation of instruments. Retrieved from http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/